

Мр Весна БИЛБИЈА

Јавно предузеће „Пошта Србије“, Београд

Миритељ/арбитар код Републичке агенције за мирно решавање радних спорова

ПРАВО НА СУЂЕЊЕ У РАЗУМНОМ РОКУ И ПОСТУПАК У ПАРНИЦАМА ИЗ РАДНИХ ОДНОСА

Резиме

Негативни пословни амбијент током транзиције и приватизације имао је за последицу кршење свих људских права, а најчешће радних и социјалних, па се број спорова из радних односа знатно повећао. Иако у поступцима у парницама из радних односа, а нарочито приликом одређивања рокова и рочишта, суд посебно води рачуна о потреби хитног решавања радних спорова, они трају годинама и због тога неретко завршавају пред Европским судом за људска права. Сва права, обавезе и одговорности из радног односа имају социјални карактер и запослени често има егзистенцијални интерес да хитно добије судску одлуку о законитости неке мере, односно о томе да ли му неко право припада или не, због чега се и у сложенијим предметима тешко налази оправдање за неделотворно поступање судова.

Право на суђење у разумном року, као људско и Уставом зајемчено право, је по први пут у Републици Србији уређено посебним законом. Када се има у виду да је из Закона о раду брисана одредба којом је било прописано да се спор пред надлежним судом правноснажно окончава у року од шест месеци, питање заштите права на суђење у разумном року у парницама из радних односа нарочито добија на значају.

Кључне речи: закон, право на суђење у разумном року, парнице из радних односа, хитно решавање радних спорова, оптимално потребно време.

I Нормативни оквир трајања судских и других поступака из радних односа

Негативни пословни амбијент током транзиције и приватизације резултирао је кршењем свих људских права, а најчешће радних и социјалних, па се број спорова из радних односа највише повећао. У поступку у парницама из радних односа, а нарочито приликом одређивања рокова и рочишта, суд посебно води рачуна о потреби хитног решавања радних спорова, они трају годинама и неретко завршавају у Стразбуру, пред Европским судом за људска права. Број представки је у периоду од 2011. до 2013. године порастао 300 пута, има их преко 12.500, а само током 2012. године Србији је наложено да исплати 1,6 милиона евра на име накнаде штете.¹

Више је различитих фактора који доводе до овог негативног тренда, због чега је важно сагледати, а затим обухватити већи број начина који ће стимулисати и гарантовати делотворан и брз поступак. Овај циљ постиже се, најпре, процесним законима, који треба да оживотворе гарантовано право на суђење у разумном року. Потом, растерећењем надлежности судова, које треба да омогући да се судови више посвете судешким стварима (закони којима се уређује јавно бележништво, посредовање у решавању спорова итд.), те мерама који се односе на повећање броја судија и судијских помоћника. Свакако, право на разумно суђење може бити обезбеђено и законским одредбама које се налазе мимо процесних закона, нпр. у законима којима се уређује положај судова и коначно - посебним законима, чија је сврха заштита права на суђење у разумном року.

1. Поступци у парницама из радних односа

Закон о парничном поступку² је предвидео заоштравање процесне дисциплине, те сузбијање злоупотребе процесних права, којима се конкретизује право на суђење у разумном року и убрзање поступка. Дужност је странака да предложи временски оквир и суд ће их у позиву за припремно рочиште између осталог упозорити и на то.³ Странка је дужна најкасније на припремном рочишту или на првом рочишту за главну расправу (ако припремно рочиште није обавезно) да изнесе све чињенице којима образлаже своје предлоге, да предложи доказе којима потврђује те чињенице, да се изјасни о наводима и

1 Олга Кићановић, „Предности вансудског решавања радних спорова: законске и потенцијалне могућности“, *Радно и социјално право*, бр. 1/2014, 270.

2 Закон о парничном поступку-ЗПП, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 49/2013 - одлука УС, 74/2013 - одлука УС и 55/2014.

3 ЗПП, чл. 303, ст. 1.

предложеним доказима противне стране, као и да предложи временски оквир за спровођење поступка.⁴ Суд ће на овом рочишту одлучити које ће доказе извести на главној расправи и решењем ће одредити временски оквир за спровођење поступка.⁵ Уређујући посебне поступке, Закон о парничном поступку у својој глави XXIX уређује поступак у парницама из радних односа. Одредбе чл. 438. изричито прописују да у поступку у парницама из радних односа, а нарочито приликом одређивања рокова и рочишта, суд посебно води рачуна о потреби хитног решавања радних спорова.

Динамика радног законодавства је неспорна. Основни закон који регулише радне односе, Закон о раду⁶ је више пута мењан и допуњаван, последњи пут јула месеца 2014. године. Изменама у члану 195. Закона, који регулише право запосленог односно представника синдиката чији је запослени члан ако га запослени овласти, да против решења којим је повређено право запосленог или кад је запослени сазнао за повреду права, покрене спор пред надлежним судом, рок за покретање спора је са досадашњих 90 дана смањен на 60 дана од дана достављања решења, односно сазнања за повреду права. Поред тога, брисан је став 3. поменутог члана, којим је било прописано да се спор пред надлежним судом правноснажно окончава у року од шест месеци, с обзиром да су рокови за поступање судова регулисани посебним прописима.

Закон о спречавању злостављања на раду,⁷ којим се уређује забрана злостављања на раду и у вези са радом; мере за спречавање злостављања и унапређење односа на раду; поступак заштите лица изложених злостављању на раду и у вези са радом и друга питања од значаја за спречавање и заштиту од злостављања на раду и у вези са радом, приликом прописивања судске заштите, посебним чланом прописује хитност тог поступка. Наиме, одредбама чл. 32. поменутог закона, поступак у парницама за остваривање заштите од злостављања јесте хитан. Суд ће тужбу са прилозима доставити туженом на одговор у року до 15 дана од дана пријема тужбе.⁸

4 ЗПП, чл. 308, ст. 1.

5 ЗПП, чл. 308, ст. 3.

6 Закон о раду, *Службени гласник РС*, бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13 и 75/14.

7 Закон о спречавању злостављања на раду, *Службени гласник РС*, бр. 36/10.

8 ЗПП, чл. 297, ст. 1. Тужени је дужан да у року од 30 дана од дана достављања тужбе са прилозима поднесе суду одговор на тужбу.

2. Мирно решавање радних спорова

Закон о мирном решавању радних спорова,⁹ уређује начин и поступак мирног решавања колективних и индивидуалних радних спорова, избор, права и обавезе миритеља и арбитра и друга питања од значаја за мирно решавање радних спорова.¹⁰

Колективним радним спором сматра се спор поводом закључивања, измена и допуна или примене колективног уговора; примене општег акта којим се регулишу права, обавезе и одговорности запослених, послодаваца и синдиката; остваривања права на синдикално организовање; штрајка и поводом остваривања права на информисање, консултовање и учешће запослених у управљању, у складу са законом, а индивидуалним спором сматра се спор поводом дискриминације и злостављања на раду, отказа уговора о раду и уговарања исплате и минималне зараде, затим спор поводом појединачних права грађана утврђених колективним уговором, другим општим актом или уговором о раду - накнада трошкова за исхрану у току рада, накнада трошкова за одлазак и долазак са рада, исплата јубиларне награде, исплата регреса за коришћење годишњег одмора, а страном у индивидуалном спору сматра се запослени и послодавац. Мирење је поступак у коме миритељ пружа помоћ странама у колективном спору са циљем да закључе споразум о решењу спора или у коме миритељ странама у колективном спору даје препоруку о начину решавања спора, а арбитража је поступак у коме арбитар одлучује о предмету индивидуалног спора.¹¹

У циљу пружања помоћи и спречавања настанка спора, Закон о мирном решавању радних спорова је прописао да учесници у закључивању колективног уговора могу да, заједнички или појединачно, поднесу предлог Агенцији за мирно решавање радних спорова за учешће миритеља у колективном преговарању.¹² Ако је предлог поднео један од учесника, Агенција доставља предлог и документацију другим учесницима с позивом да се у року од три дана изјасне да ли прихватају учешће миритеља у колективном преговарању. Поступак мирења у колективном спору води се пред Одбором за мирење кога чине по један представник страна и миритељ. Рокови су кратки: миритељ је дужан да закаже расправу у року од три дана од дана пријема предлога и документације о предмету спора, стране у спору су ду-

9 Закон о мирном решавању радних спорова – ЗМППС, *Службени гласник РС*, бр. 125/2004 и 104/2009.

10 ЗМППС, чл. 1, ст. 1.

11 ЗМППС, чл. 2-4.

12 ЗММРС, чл. 16-29, уређује колективни спор.

жне да најкасније до дана када је расправа заказана, одреде свог представника у Одбору. Потом, ако Одбор не донесе препоруку у року од пет дана од дана закључења расправе, миритељ може странама у спору да предложи препоруку. Препорука не обавезује стране у спору, али ако је стране прихвате - закључују споразум о решењу спора. Ако се поступак мирења не оконча закључењем споразума о решењу спора пред Одбором у року од 30 дана од дана отварања расправе, миритељ распушта Одбор и наставља поступак мирења непосредним контактом са странама у спору, у ком случају им помаже да се састану, расправљају о предмету спора и на крају ипак закључе споразум.

Слично обавези миритеља, арбитар је дужан да закаже расправу у року од три дана од дана пријема предлога и документације о предмету спора. Арбитар обавештава стране о томе, отвара расправу заказаног дана, утврђује да ли сва позвана лица присуствују расправи, руководи расправом, узима изјаве од страна у спору и других лица у поступку итд. Одлагање расправе је могуће и арбитар ће то учинити на захтев стране у спору или по службеној дужности, с тим да је дужан да најкасније у року од пет дана од дана одлагања расправе, закаже следећу. Решење о предмету спора арбитар доноси у року од 30 дана од дана отварања расправе.¹³

Мирно решавање спорова представља потенцијал који заслужује системску подршку како би у будућности доживео потпуну афирмацију. Разлози су, с једне стране, у предностима овог начина решавања спорова: добровољност, непристрасност, заснованост на толеранцији, култури компромиса и дијалога, решење прихватљиво за обе стране, брзина, економичност и ефикасност итд., а са друге у „манама“ судског поступка: статичност, формалност, судски поступци дуго трају, продубљивање сукоба и недобровољност у извршавању пресуде, губитак поверења у правосуђе, високи трошкови судских такси и заступања.

Поступак тзв. „унутрашње арбитраже“ познаје и Закон о раду. Наиме, заштиту својих појединачних права, запослени могу остварити и у поступку који представља покушај унутрашњег решавања спорног питања између послодавца и запосленог, без препуштања тог решавања субјектима ван послодавца¹⁴. Наиме, општим актом и уговором о раду може се предвидети поступак споразумног решавања спорних питања између послодавца и запосленог. Спорна питања решава арбитар кога споразумом одређују стране у спору из реда стручњака у области која је предмет спора. У питању је за-

13 ЗММРС, чл. 30-37, уређује индивидуални спор.

14 Отуд назив „унутрашња арбитража“, док је „спољна арбитража“ поступак мирног решавања индивидуалног радног спора који регулисан одредбама ЗМППС.

конска могућност, тј. наведена норма нема принудни карактер, те запослени и послодавац могу, али не морају, да предвиде поступак споразумног решавања спорних питања. Уколико се одлуче да искористе дату могућност, на располагању су им кратки рокови, рок за покретање поступка пред арбитром је три дана од достављања решења запосленом, а арбитар је дужан да донесе одлуку у року од десет дана од дана подношења захтева за споразумно решавање спорних питања. Одлука арбитра је коначна и обавезује послодавца и запосленог. За време трајања поступка пред арбитром због отказа уговора о раду, запосленом мирује радни однос, а решење о отказу уговора о раду постаје извршно, ако арбитар не одлучи у року од десет дана. Иако „унутрашња“ арбитража није заживела, новелирање закона из јула месеца 2014. године није обухватило одредбе којима је уређена.

II Разумни рокови у парницама из радних односа

Остваривању права на суђење у разумном року доприноси, како је речено и растерећење судова, који онда, имају могућност да се више посвете судећим стварима, те спроводе ефикасне поступке и у оптимално потребном времену доносе одлуке. Вансудско, мирно решавање спорова јесте један од видова растерећења судова. Међутим, предуслов мирног решавања радног или било ког другог спора је – добровољност. А ако добровољности нема, преостаје судски поступак. Судови су самостални и независни државни органи који штите слободе и права грађана, законом утврђена права и интересе правних субјеката и обезбеђују уставност и законитост; суде на основу Устава, закона и других општих аката, када је то предвиђено законом, општеприхваћених правила међународног права и потврђених међународних уговора. И у судском поступку, стране у спору оправдано очекују поштовање права на суђење у разумном року, што подразумева оптимално потребно време да се отклони правна несигурност, одлучи да ли неко има право или га нема, да ли је крив или није крив итд. Штавише, и она страна која неће успети у покренутом спору, има право да то сазна у разумном року.

Које је то време, тј. који је то временски период, гледано кроз месеце и године, који је оптимално потребан и због тога разуман? Правило 3-2-1, по коме су три године разуман рок за доношење одлуке у првом степену, две године за другостепени поступак, а једна година је представља разуман рок у поступку по ванредним правним лековима, може да послужи као временски оријентир.¹⁵ Међутим, иако може да послужи као одређени „временски мо-

15 Са секције „Суд у конекситету правде“, Копачичка школа природног права, 12-17 децембра 2015. године

дел“, релативност таквог оријентира, као и било ког другог временског детерминисања, проузрокован је различитим карактеристикама предмета чији се трајање оцењује, односно осељује се да ли су окончани у разумном року. Тако, рок од 3 године може да буде прекратак или предутачак. На пример, из праксе Европског суда за људска права, у предмету Х против Француске,¹⁶ подносилац представке је био заражен вирусом ХИВ-а преко трансфузије крви и повео је против државе поступак за накнаду штете. С обзиром на здравствено стање подносиоца представке и очекивану дужину његовог животног века, Суд је закључио да је поступак који је трајао две године неразумно дуг, да домаћи судови нису искористили која имају да убрзају поступак. С друге стране, код сложенијих предмета, прекорачени рок од три године се не мора се показати као неразумно дуг. Сложеност предмета тиче се како чињеница, тако и правних питања: нпр. доношење правилне одлуке о предмету спора подразумева већи број опсежних вештачења, спајање датог предмета са другим предметима,¹⁷ присуство међународних елемената итд. Из праксе Европског суда, као такав је пример из нашег региона, Тричкових против Словеније, поступак у вези с аконтацијом подносиоачеве војне пензије. Наиме, после распада заједничке државе, словеначка влада је преузела одговорност за исплате војних пензија. Била је то прва у од великог броја уставних жалби које су се односиле на пензије припадника бивше ЈНА и с обзиром на то да је домаћи суд морао детаљно да испита суштину предмета, суд је сматрао да је предмет око кога се водио парнични поступак био врло сложен.¹⁸

Дакле, апсолутни временски критеријум није могуће одредити. Поред сложености предмета, релевантни чиниоци су и које је право подносиоца угрожено, те понашање страна у спору, подносиоца представке и судских органа (у погледу процесне дисциплине, ревности у предузимању процесних радњи, подношењу захтева за одлагање и противљењу таквим захтевима друге стране и тсл.).

Где спадају поступци у парницама из радних односа? Природно је очекивање да се кривични поступци решавају брже од грађанских, поготово ако је оптуженик у притвору док траје суђење, али се и код грађанскоправних парница оправдано очекује експедитивност, ефикасност, нарочито онда

16 *X. v. France*, 23.март 1991, 47-49, наведено према: Нула Мол, Катарина Харби, *Право на правично суђење, Водич за примену члана 6 Европске конвенције о људским правима*, Београд, 2007, 57.

17 У предмету Евинг против Уједињеног краљевства, *Ewing v. the United Kingdom*, 56 DR 71, спајање три предмета услед кога је дошло до одлагања суђења није сматрано произвољним и неразумним, нити узроком непотребног кашњења, с обзиром на потребу за исправним вођењем судског поступка. Вид. Н. Мол, К. Харби, 52.

18 *Tričković v. Slovenia*, 12. јун 2001, вид. Н. Мол, К. Харби, 50.

када је због права које му је угрожено, подносилац представке у некој врсти егзистенцијалне нужности, када није могуће повратак у пређашње стање. Ако нема сумње да су приоритети у хитности одлучивања предмети који се тичу права детета,¹⁹ као и други предмети са израженом породично-социјалном нотом, као следећи се јављају радни спорови, најпре спорови поводом отказа уговора о раду, али и других питања из радног односа, нпр. у предмету који се вођен због суспензије, Европски суд је саопштио да запослени који сматра да је неправедно суспендован има важан лични интерес да хитно добије судску одлуку о законитости те мере.²⁰

Престанак радног односа отказом уговора о раду од стране послодавца представља најрадикалнији утицај на радоправни положај запосленог. Последица је да радног односа више нема и том смислу обележје санкције је изражено у највећем степену.

Имајући у виду изузетан значај права које је предмет поступка за подносиоца захтева, односно чињеницу да се ради о спору за поништај одлуке о престанку радног односа, околност да је овакав по закону хитан, да је чињенично и правно предмет релативно сложен, да предлагач, иначе тужилац у том спору, није допринео да предмет не буде решен у разумном року, да је укупно трајање поступка износило 6 године, те да је о жалби странке одлучено у року који је дужи од 4 године, Решењем бр. Р4р 100/2014 од 12.03.2014. године Врховни касациони суд је утврдио да је повређено право подносиоца захтева на суђење у разумном року.

Потом, у образложењу Решења Врховног касационог суда бр. Р4 р 12/2014 од 13.06.2014. године, којим је утврђено да је предлагачу повређено право на суђење у разумном року, наведено је и следеће „ ...чланом 10. Закона о парничном поступку прописано је да странка има право да суд одлучи о њеним захтевима и предлозима у разумном року, да поступак спроведе без одуговлачења, у складу са претходно одређеним временским оквиром за предузимање парничних радњи и са што мање трошкова.

Разумни рок је оптимално потребно време да се одлучи о неком праву странке које је спорно, да би се отклонила неизвесност и странка имала сазнање о томе да ли јој то право припада или не, чиме се постиже и правна сигурност.

Када се има у виду да да се ради о спору за поништај одлуке о престанку радног односа, који је хитне природе, за који је према Закону о раду предви-

19 Случај *Hokkanene v. Finland*, 23. септембар, 1994, 72: цењено да је од суштинског значаја да се предмети који се односе на старатељство брзо решавају, вид. Н. Мол, К. Харби, 56.

20 *Obermeier v. Germany*, 28. јун 1990, 72, Н. Мол, К. Харби, 56.

ђен рок од шест месеци за његово решавање, два периода неактивности Апелационог суда у Београду који укупно износе око 40 месеци, не могу се сматрати разумним временом потребним за окончање овог спора. Чињенично и правно овај предмет није сложен, по закону је хитан, предлагач као тужилац у том спору није допринео да предмет не буде решен у разумном року...“.

Хитност је оправдана и у случајевима када предмет није поништај одлуке о престанку радног односа. Тако, у спору за исплату новчаног потраживања из радног односа, подносилац је поднео тужбу ради исплате разлике зараде, у образложењу Решења Врховног касационог суда бр. Р4 р 88/2014 од 11.02.2014. године, којим је утврђено је да је предлагачу повређено право на суђење у разумном року, наведено је и следеће: „Када се има у виду значај права за подносиоца захтева, односно да се ради о спору за исплату новчаног потраживања из радног односа, који је хитне природе, да је поступак трајао 10 година и 4 месеца, до доношења првостепене пресуде и да је другостепени трајао преко 3 године, овај период не може се сматрати разумним временом потребним за окончање спора. Трајање парничног поступка и појам разумног судског поступка је релативна категорија која зависи од низа чинилаца које је потребно ценити у сваком појединачном случају. У конкретном случају се ради о релативно сложеном спору, али у поступку који је по закону хитан, а значај за подносиоца велики“.²¹

Сва права, обавезе и одговорности из радног односа имају социјални карактер и запослени често има егзистенцијални интерес да хитно добије судску одлуку о томе да ли му неко право припада или не, због чега се и у сложенијим предметима тешко налази оправдање за неделотворно поступање судова.

Код оцене дужине трајања поступка који не испуњава захтев разумног рока не узима се у обзир оптерећеност суда или конкретног судије бројем предмета.²²

III Основне напомене о нормативном регулисању заштите права на суђење у разумном року

Појмови права на правично суђење и у оквиру њега – права на суђење у разумном року, постају саставним делом нашег правног поретка ратификацијом најзначајнијих међународних акта из области људских права,

21 Да се ради о спору хитне природе, цењено је и када се радило о спору за исплату новчаног потраживања из радног односа-накнаде штете по основу разлике у примањима.

22 Сентенца из Решења Врховног касационог суда Р4 у 28/2024. године утврђена на седници Одељења за заштиту права на суђење у разумном року 19.03.2015. године.

најпре Европском конвенцијом за заштиту људских права и слобода из 1950. године, коју је ратификовала Државна заједница Србија и Црна Гора.²³

Према одредбама члана 6 ст. 1 Конвенције: „Свако, током одлучивања о његовим грађанским правима и обавезама или о кривичној оптужби против њега, има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним судом, образованим на основу закона“. Ратификацијом је прихваћена обавеза поштовања тог права, а Уставом Републике Србије²⁴ ова је формулација готово у целини преузета, те одредбе чл. 32, ст. 1. која носе назив „Право на правично суђење“ прописују да „Свако има право да независан, непристрасан и законом већ установљен суд, правично и у разумном року, јавно расправи и одлучи о његовим правима и обавезама, основаности сумње која је била разлог за покретање поступка, као и о оптужбама против њега“.

И Устав Републике Србије јемчи право на суђење у оквиру сложеног права на правично суђење, која оба права су елементи, деривати још ширег права на судску заштиту.

Право на суђење у разумном року не може да се непосредно оствари на основу уставне норме и неопходно је да се законом пропише начин његове заштите.

Заштита права на суђење у разумном року уведена је у домаћи правосудни систем пре неколико година у виду уставне жалбе о којој је одлучивао Уставни суд. Наиме, од маја 2014. године, Законом о уређењу судова²⁵ уведено је право грађана да поднесу тужбу непосредно вишем суду уколико сматрају да им судски поступак предуго траје. Одредбе чл.

23 Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, измењене у складу са Протоколом број 11, Протокола уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, Протокола број 4 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода којим се обезбеђују извесна права и слободе који нису укључени у Конвенцију и први протокол уз њу, Протокола број 6 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода о укидању смртне казне, Протокола број 7 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, Протокола број 12 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода и Протокола број уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода о укидању смртне казне у свим околностима, *Службени лист Србије и Црне горе – међународни уговори*, бр. 09/03, 5/05, 7/05 и *Службени гласник РС – међународни уговори*, бр. 12/10.

24 Устав Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 98/2006.

25 Закон о уређењу судова, *Службени гласник РС*, бр. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2011 - др. закон, 78/2011 - др. закон, 101/2011, 101/2013 и 40/2015 - др. закон

8а-8в Закона о уређењу судова сада су брисане,²⁶ као и одредба члана 82. став 2. Закона о Уставном суду²⁷ која је гласила да се Уставна жалба може изјавити и ако нису исцрпљена правна средства, у случају када је подносиоцу жалбе повређено право на суђење у разумном року.

Међутим, то решење није дало одговарајуће резултате, због чега се ово људско и нашим Уставом зајемчено право, по први пут у Републици Србији уређује посебним законом - Закон о заштити права на суђење у разумном року.²⁸

Предмет и сврха, питање ко су имаоци права на суђење у разумном року, правна средства којима се штити право на суђење у разумном року и мерила за оцену трајања суђења у разумном року, чине основне одредбе Закона о заштити суђења у разумном року. Овим законом уређује се заштита права на суђење у разумном року, а сврха закона јесте да пружи судску заштиту права на суђење у разумном року и тиме предупреди настајање повреда права на суђење у разумном року. Судска заштита права на суђење у разумном року укључује и истрагу коју у кривичном поступку спроводи јавни тужилац. Право на суђење у разумном року има свака странка у судском поступку, што укључује и извршни поступак, сваки учесник по закону којим се уређује ванпарнични поступак, а оштећени у кривичном поступку, приватни тужилац и оштећени као тужилац само ако су истакли имовинско-правни захтев. Јавни тужилац као странка у кривичном поступку нема право на суђење у разумном року.

Правна средства којима се штити право на суђење у разумном року су: приговор ради убрзавања поступка, жалба и захтев за правично задовољење. Странка не плаћа судску таксу у поступцима у којима се штити право на суђење у разумном року, они су хитни и имају првенство у одлучивању. При одлучивању о правним средствима којима се штити право на суђење у разумном року уважавају се све околности предмета суђења, пре свега сложеност чињеничних и правних питања, целокупно трајање поступка и поступање суда, јавног тужилаштва или другог државног органа, природа и врста предмета суђења или истраге, значај предмета суђења или истраге по странку, понашање странака током поступка, посебно поштовање процесних права и обавеза, затим поштова-

26 Одредбе чл. 8А уређивале су заштиту права на суђење у разумном року, одредбе чл. 8Б су уређивале одлуку по захтеву за заштиту права на суђење у разумном року, а одредбе чл. 8в, предвиђале су сходну примену Закона о ванпарничном поступку

27 Закон о Уставном суду, *Службени гласник РС*, бр. 109/07, 99/11 и 18/13-УС.

28 Закон о заштити права на суђење у разумном року – ЗЗСРР, *Службени гласник РС*, бр. 40/2015.

ње редоследа решавања предмета и законски рокови за заказивање рочишта и главног претреса и израду одлука.

Поступак у коме се штити право на суђење у разумном року почиње подношењем приговора. Странка подноси приговор суду који води поступак или суду пред којим се води поступак ако сматра да је јавни тужилац повредио њено право. Поступак по приговору води председник суда, који и одлучује о приговору. Годишњим распоредом послова он може одредити једног судију или више судија да поред њега воде поступак и одлучују о приговорима. Председник суда дужан је да одлучи о приговору у року од два месеца од дана пријема приговора и дае решењем приговор одбија или га усваја и утврђује повреду права на суђење у разумном року. Судија и јавни тужилац немају право на жалбу против решења којим се приговор усваја. Ако председник суда не одлучи по приговору у року од два месеца, или ако одбије приговор, странка ће имати право да поднесе жалбу о којој ће одлучивати председник непосредно вишег суда.

Странка ће имати право да поднесе нови приговор у истом поступку после истека четири месеца од пријема решења којим му је први приговор одбијен. Уколико је до повреде права дошло у току истраге, за коју је одговоран јавни тужилац, председник суда ће своје решење којим је утврђена повреда права, доставити непосредно вишем тужиоцу. Виши тужилац ће у том случају бити дужан да у року од осам дана наложи поступајућем тужиоцу да предузме процесне радње ради убрзања поступка.²⁹

После правноснажности решења којим су јој усвојени приговор или жалба, грађанин ће стећи право на неку од пређвидених врста правичног задовољења.³⁰ У погледу висине новчаног обештећења, одредбом чл. 30, ст. 1. прописано је да се новчано обештећење признаје у висини од 300 евра до 3.000 евра у динарској противвредности на дан исплате према средњем курсу Народне банке Србије по предмету.

IV Закључак

Судећи по свом формалном изгледу, правни оквир Републике Србије креће се већ двадесетак година, путем европских интеграција. Тако, крећући се тржишним водама, нови правни оквир привреде Србије треба да обухвати ново својинско и институционално окружење, на ком путу претходно мора отклонити многе препреке и створити броје претпо-

29 „Приговор и жалба“ је назив друге главе ЗЗСРР, чл. 5-21.

30 ЗЗСРР, чл. 22-23.

ставке: промена својинског оквира, нови институционални оквир, нова улога државе, промена законодавног оквира, пре свега.³¹

Веома делотворан утицај на видљиви помак у побољшању законодавог и институционалног оквира имали су бројни међународни акти, многа законска решења инспирисана су усвојеним међународним стандардима, као и самом праксом, најпре праксом Европске уније. Пуко презузимање решења заслужује и наилази на критички осврт. Пресађивање („правни транспланти“) правних правила других култура који немају корен у култури нашег друштва, а тиме ни претпоставки за успешно функционисање, те у вези с тим слабост постојећих институција и некритичко пресађивање или калемљење институција из другог окружења имају слабе гаранције за успех.³² На удару оправдане критике је и „правна пренормираност“: на делу је инфлација прописа, тако примерена савременој држави која фрагментује и уситњава правни систем, стварајући међусобно одвојена и готово ничим повезана острва правног поретка и спречавајући да се јасно спознају вредности које право штити и успостави јасна хијерархија међу њима. Мноштво прописа угрожава свест о обавезности права. Као да се ствара зачарани круг: прописи се доносе и мењају да би се ојачала правна сигурност, а ње је, опет са сваким новим прописом све мање, што нас све враћа Тацитовој максими: *Res publica corrupta plurime leges*, „Када држава не ваља мноштво је закона“.³³

Не губећи из вида оправданим критикама пробуђени опрез, усклађивање и побољшање националног нормативног оквира у области заштите права на суђење у разумном року било је неопходно, када се има у виду колико је дужина трајања поступка у Републици Србији велики и значајан проблем правосуђа и у вези с тим - заштита права на суђење у разумном року врло важно правно и политичко питање. Потреба за бољом ефикасношћу судства стара је вероватно колико и ова грана власти. Наравно, ефикасност не сме урушити квалитет судских одлука, па је баланс праве мере у том погледу и једно од централних питања у имплементацији овог закона.. Постизање „подношљиво неправедног права“ у овој области, захтева од законодавства и институција система већи број ак-

31 Мирко Васиљевић, „Реформа права у привреди“, *Право и привреда*, бр. 4-6/2014, 14.

32 М. Васиљевић (2014) , 15.

33 Из поздравне речи министра правде у Влади Републике Србије, Николе Селаковића, на отварању Копаоничке школе природног права, 14. децембра 2014. године, објављене Завршном документу, двадесетседмог сусрета Копаоничке школе природног права који је одржан 13-17.12.2014. године на Копаонику, 9.

тивности и јасно утврђивање њихових дужности, односно одговорност и санкцију због непоштовања или произвољности у испуњавању истих.

Vesna BILBIJA, Mag. iur.

Public company „Post offices of Serbia“

**Arbitrator/conciliator, Republic Agency for Peaceful Settlement
of Labour Disputes**

THE RIGHT TO HAVE A TRIAL IN A REASONABLE TIME FRAME AND THE PROCEDURE OF LAWSUITS IN THE DOMAIN OF LABOUR RELATIONS

Summary

Negative business environment during the transition and privatization had, as its consequence, violation of all the human rights, most often labour and social ones, which is why the number of lawsuits in the domain of labour rights has increased significantly. Although in proceedings in lawsuits from the domain of the labour relations, and especially when setting time frames and hearings, court pays extra attention to the need of urgent settling of labour disputes, they sometimes last for years and that is why they quite often end up at the European Court of Human Rights. All the rights, obligations and responsibilities from the domain of labour relations have the social character and the employee often has an existential interest to get the judicial decision the legality of some measure, whether he/she is entitled to a certain right or not, urgently which is why it is difficult to find justification even in the more complicated cases for ineffectiveness of the courts.

The right on a trial in the reasonable time frame, as a human right and the right guaranteed by the Constitution, is for the first time regulated by the special law. Taking into consideration the fact that the provision of the Labour Law, which stated that the proceeding before the competent court is to be ended in the time frame of six months, was erased then the issue of the protection of the right to have a trial in a reasonable time frame when it comes to proceedings concerning the labour relations particularly gains importance.

Key words: *law, the right to have a trial in a reasonable time frame, proceedings concerning labour relations, urgent solving of the labour disputes, optimal time needed.*